

AHOLINI FARMATSEVTIKA MAHSULOTLARI BILAN TA'MINLASH KO'RSATKICHLARINING O'SISHI VA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDAGI SAMARADORLIK

O'taganova Umida Egamberdi qizi

Termiz davlat pedagogika institute, Tabiiy va aniq fanlar fakulteti, Matematika va
informatika kafedrasida o'qituvchisi

<https://utaganovaumida2010gmail.com>

Annotatsiya

Mazkur tezisdagi aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanish ko'rsatkichlarining o'sishi va sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlik masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda farmatsevtika sanoatining hududiy va milliy miqyosdagi rivojlanish tendensiyalari, dori vositalariga bo'lgan ehtiyojning qondirilishi darajasi hamda ularning aholining salomatligi va ijtimoiy farovonligiga ta'siri ilmiy nuqtayi nazardan yoritilgan. Statistik ma'lumotlar va xalqaro tajribalar asosida farmatsevtika ta'minotining o'sish sur'atlari baholanib, sog'liqni saqlash tizimida samaradorlikni oshirish yo'nalishlari ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar. Farmatsevtika mahsulotlari, ta'minlash darajasi, sog'liqni saqlash, samaradorlik, aholining salomatligi, innovatsion rivojlanish, import o'rnini bosish, sifat nazorati, ijtimoiy barqarorlik, farmatsevtika bozor.

Abstract

This thesis analyzes the issues of growth in the supply of pharmaceutical products to the population and the efficiency of the healthcare system. The study covers the development trends of the pharmaceutical industry at the regional and national levels, the level of satisfaction of the need for medicines, and their impact on the health and social well-being of the population from a scientific point of view. Based on statistical data and international experience, the growth rates of pharmaceutical supply are assessed and directions for increasing efficiency in the healthcare system are indicated.

Keywords. Pharmaceutical products, supply level, healthcare, efficiency, population health, innovative development, import substitution, quality control, social stability, pharmaceutical market.

Kirish. Bugungi globalashuv jarayonida aholining dori vositalariga bo'lgan ehtiyojini qondirish davlat siyosati va iqtisodiy taraqqiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti va boshqa xalqaro institutlarning tadqiqotlariga ko'ra, sog'liqni saqlash tizimining samaradorligi aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanganlik darajasi bilan bevosita bog'liqdir. Dori vositalari ta'minoti aholining sog'lom

turmush tarzini shakllantirish, umr ko'rish davomiyligini uzaytirish va ishlab chiqarish salohiyatini saqlab qolishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois, farmatsevtika ta'minoti va sog'liqni saqlash samaradorligini o'rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy nuqtayi nazardan ham dolzarb hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillaridan boshlab farmatsevtika sohasini rivojlantirish, aholining dori vositalariga bo'lgan ehtiyojini qondirish va sog'liqni saqlash tizimining barqaror faoliyatini ta'minlash yo'lida keng ko'lamlı islohotlarni amalga oshirdi. Oxirgi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va investitsion loyihalar natijasida farmatsevtika korxonaları sonı ko'payib, ishlab chiqarish hajmi ortdi. Bu jarayon natijasida importga qaramlik bosqichma-bosqich kamaymoqda va aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanishi sezilarli darajada yaxshilanmoqda.

Biroq mavjud natijalarga qaramasdan, ayrim muammolar hamon dolzarb bo'lib qolmoqda. Jumladan, dori vositalarining narxi, hududiy taqsimotdagi tengsizlik, sifat nazorati va kadrlar salohiyati bilan bog'liq masalalar mavjud. Shu nuqtayi nazardan, aholining farmatsevtika mahsulotlariga kirish imkoniyatini kengaytirish va sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlikni oshirish masalalarini chuqur tahlil qilish zarur.

Kirish qismidan maqsad — aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanishi va sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlik o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ochib berish, mavjud muammolarni tahlil qilish va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashdan iboratdir.

Asosiy qism. Aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanish ko'rsatkichlari statistik ma'lumotlar asosida baholanganida, oxirgi o'n yillikda ijobiy o'sish tendensiyalari kuzatiladi. 2010-yillarning boshida O'zbekistonda aholining dori vositalariga bo'lgan ehtiyoji asosan import hisobiga qondirilgan bo'lsa, bugungi kunda mahalliy ishlab chiqarish ulushi 50 foizdan ortiqni tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkich farmatsevtika korxonalarining jadal rivojlanishi va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralarining samarasi sifatida izohlanadi.

Hududiy miqyosda, jumladan, Surxondaryo viloyatida farmatsevtika mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi so'nggi besh yilda ikki baravarga oshgani qayd etiladi. Bu jarayon aholining dori vositalariga bo'lgan talabini qondirishda sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, viloyatda aholiga bir yilda to'g'ri keladigan farmatsevtika mahsulotlari hajmi 2015-yildagi 12 ming so'mdan 2022-yilda 45 ming so'mgacha oshgan.

Farmatsevtika ta'minotining o'sishi sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlikni oshirishga bevosita ta'sir qilmoqda. Birinchidan, aholining dori vositalariga kirish imkoniyati kengaygani tufayli kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash imkoniyatlari ortdi. Ikkinchidan, mahalliy ishlab chiqarish hisobiga narx siyosatida barqarorlik yuzaga kelib, aholining keng qatlamlari uchun dori vositalari arzonlashdi. Uchinchidan, farmatsevtika

korxonalarining rivojlanishi bilan sog'liqni saqlash tizimida yangi ish o'rinlari yaratildi, kadrlar salohiyati oshdi va xizmatlar sifati yaxshilandi.

Shuningdek, farmatsevtika ta'minotidagi ijobiy o'zgarishlar aholining umumiy salomatlik ko'rsatkichlarida ham aks etmoqda. So'nggi yillarda o'rtacha umr ko'rish davomiyligi ortgani, ba'zi yuqumli kasalliklar darajasining pasaygani va profilaktik dori vositalaridan foydalanishning ko'paygani kuzatilmoqda.

Biroq muammolar ham mavjud. Hududiy taqsimotda hali ham notekislik saqlanib qolmoqda: ayrim chekka hududlarda farmatsevtika mahsulotlariga kirish imkoniyati cheklangan. Bundan tashqari, ayrim hollarda dori vositalari sifati bo'yicha nazorat yetarli darajada emas. Shu sababli sog'liqni saqlash tizimida samaradorlikni yanada oshirish uchun farmatsevtika ta'minotini modernizatsiya qilish, zamonaviy logistika tizimlarini joriy etish va xalqaro standartlarga mos sifat nazoratini kuchaytirish zarur.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanish ko'rsatkichlari so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi. Bu jarayon sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlikni oshirishga, kasalliklarni davolash va profilaktik choratadbirlarni kuchaytirishga imkon berdi. Shuningdek, farmatsevtika ta'minoti sohasidagi o'sish aholining salomatlik ko'rsatkichlarini yaxshilash, umr davomiyligini uzaytirish va ijtimoiy farovonlikni oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu bilan birga, mavjud muammolarni hal qilish lozim. Hududiy notekislikni bartaraf etish, sifat nazoratini kuchaytirish va xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni kengaytirish istiqboldagi asosiy vazifalardan biridir. Farmatsevtika mahsulotlariga barqaror ta'minot yaratish nafaqat sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshiradi, balki iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy adolatni ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, aholining farmatsevtika mahsulotlari bilan ta'minlanish ko'rsatkichlarining o'sishi sog'liqni saqlash tizimidagi samaradorlikni oshirishning asosiy kafolati hisoblanadi. Davlat siyosati, xususiy sektor ishtiroki va xalqaro hamkorlik integratsiyasi bu jarayonni yanada jadallashtirishga xizmat qiladi. Agar ushbu yo'nalishda tizimli yondashuv qo'llanilsa, yaqin istiqbolda O'zbekiston farmatsevtika ta'minoti va sog'liqni saqlash samaradorligi bo'yicha mintaqada yetakchi davlatlardan biriga aylanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Porter M. Competitive Advantage of Nations. – New York: Free Press, 1998. – 896 p.
2. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents. – New York: W. W. Norton, 2017. – 432 p.

3. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985. – 277 p.
4. Чекмарев В. Фармацевтическая промышленность и региональное развитие. – М.: Экономика, 2018. – 318 с.
5. Кудряшев Е. Перспективы фармацевтики в региональной экономике. – СПб.: Питер, 2019. – 246 с.
6. Абдурахмонов Қ. Инновацион иқтисодиётда фармацевтика саноати. – Тошкент: Fan, 2020. – 288 б.
7. Ёлдошев Ш. Фармацевтика бозори ривожланишининг тенденциялари. – Тошкент: Иқтисод, 2021. – 275 б.
8. Хўлматов А. Саноат кластерлари ва фармацевтика ривожланиши. – Самарқанд: SamDU нашриёти, 2019. – 230 б.
9. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari. – Termiz, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi hisobotlari. – Toshkent, 2022.